
Nationalbankens udlånsundersøgelse – Ny statistik over ændringer i penge- og realkreditinstitutternes kreditpolitik

---

Carina Moselund Jensen og Tania Al-Zagheer Sass, Statistisk Afdeling

INDLEDNING

Nationalbanken offentliggjorde i januar 2009 for første gang resultaterne af en dansk udlånsundersøgelse. Undersøgelsen er en kvalitativ statistik, hvor kreditcheferne i en række penge- og realkreditinstitutter vurderer ændringer i låneudbud og -efterspørgsel over det seneste kvartal samt forventede ændringer i det kommende kvartal.

Resultaterne skal ses som et supplement til eksisterende kvantitative statistikker for kreditinstitutternes udlån og renter. Undersøgelsen belyser bl.a. ændringer i institutternes kreditpolitik, dvs. hvorvidt det som låntager er blevet nemmere eller sværere at opnå lån. Den blotlægger ligeledes institutternes begrundelser for at ændre kreditpolitikken og deres forventninger til den fremtidige udvikling på kreditmarkedet.

Artiklen beskriver kort informationsindholdet og anvendelsen af udlånsundersøgelser.

INFORMATIONSIKINDHOLDET I UDLÅNSUNDERSØGELSER OG ANDRE LANDES ERFARINGER

Nationalbankens udlånsundersøgelse er inspireret af tilsvarende udenlandske undersøgelser. Den amerikanske centralbank, Federal Reserve, indførte som de første en "Senior Loan Officer Opinion Survey" i 1967. Inden for de seneste 10 år har flere andre centralbanker indført lignende undersøgelser, herunder Bank of Japan (2000), Den Europæiske Centralbank, ECB (2003), Bank of England (2007) og Norges Bank (2007). Disse har vist, at ændringer i kreditpolitikken er tæt korrelerede med realøkonomiske faktorer såsom udlån, forbrug og investeringer. Udlånsundersøgelser er derfor et nyttigt input til fortolkning af kreditudviklingen og den realøkonomiske udvikling. De bruges såvel internt i centralbankerne som eksternt af markedsdeltagerne, analytikere, medier og forskere. Den stigende interesse for udlånsundersøgelser skyldes infor-

mationsindholdet, som ikke er tilgængeligt i de kvantitative statistikker. Undersøgelserne bidrager til en øget forståelse af samspillet mellem kreditmarkederne og konjunkturerne.¹ Interessen understøttes af analyser, der inddrager resultaterne af den amerikanske udlånsundersøgelse. Analyserne har vist signifikante sammenhænge mellem ændringer i kreditpolitikken og realøkonomiske variable som det faktiske udlån, investeringer, forbrug og BNP-vækst.

Flere empiriske undersøgelser viser, at ændringer i kreditpolitikken afhænger af institutternes førte kreditpolitik samt deres forventninger til den fremtidige økonomiske udvikling. Fx viser Lown og Morgan (2002), at der igennem ændringer i kreditpolitikken er en klar vekselvirkning imellem kreditmarkederne og konjunkturerne, hvilket bekræfter sammenhængen mellem kreditykler og konjunkturcykler. Samme konklusion fås af Lown og Morgan (2006), der viser, at ændringer i bankernes kreditpolitik har en signifikant betydning for virksomhedernes lagerinvesteringer, som igen har en betydelig effekt på de økonomiske konjunkturer. Undersøgelserne viser dog også, at de faktiske udlån og udviklingen i kreditpolitikken er stærkt korreleret, og sidstnævnte kan derfor have begrænset selvstændig forklaringskraft i en konjunkturmæssig sammenhæng. Udlånsundersøgelserne står alligevel som et stærkt redskab til at analysere årsagerne bag den faktiske kreditudvikling, herunder ikke mindst om en given udvikling i udlån skyldes ændringer på efterspørgsels- eller udbudssiden.

Figur 1 viser ændringer i den rapporterede kreditpolitik og udlånsvæksten for store erhvervsudlån samt recessionsperioder i USA i perioden 1967-2007.

To ting er værd at bemærke. For det første har fire af de fem recessionsperioder været sammenfaldende med kraftige stramninger af bankernes kreditpolitik. For det andet er kreditpolitikken angivet at være strammet tidligere, end faldet i udlånsvæksten kan observeres.

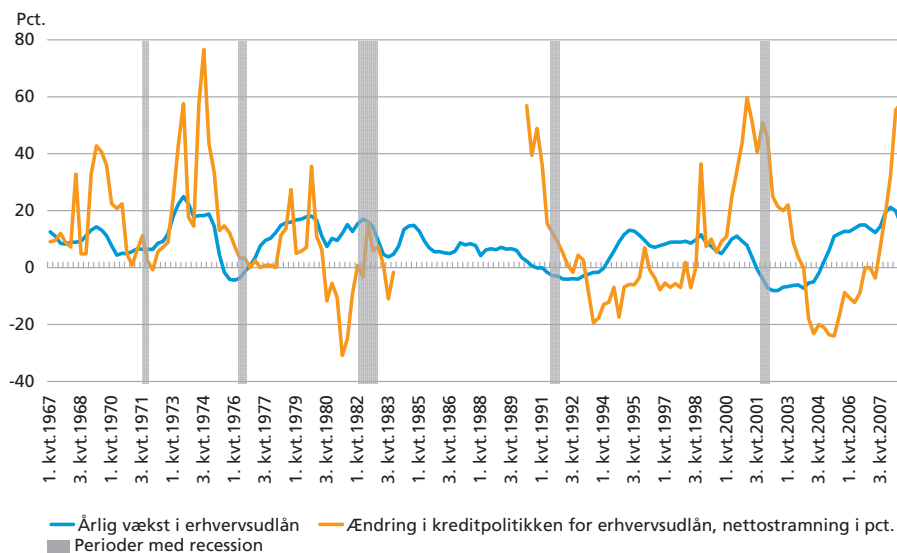
Nationalbanken vil bruge den nye udlånsundersøgelse som et bidrag til at tolke den faktiske udvikling i udlånet samt til at analysere den finansielle stabilitet. Den finansielle sektor har også vist interesse for undersøgelsens resultater i forbindelse med benchmarking og analyse. Undersøgelsen giver mulighed for at sammenligne kredittilstanden på det danske marked med udlandets, og når en tilstrækkeligt lang tidsserie foreligger, forventes data ligeledes at kunne bruges i mere omfattende økonometriske analyser.

---

¹ For en sammenfatning se fx Berg m.fl. (2005).

ÆNDRINGER I KREDITPOLITIKKEN OG ÅRLIGE VÆKSTRATER FOR ERHVERVSUDLÅN I USA

Figur 1

Anm.: I perioden 1984-90 var spørgsmålet om ændring i kreditpolitikken ikke en del af den amerikanske udlånsundersøgelse.

Kilde: The Federal Reserve System og The Bureau of Economic Analysis.

DE FØRSTE RESULTATER AF NATIONALBANKENS UDLÅNSUNDERSØGELSE

De første resultater af den danske undersøgelse for 4. kvartal 2008 viser, ikke overraskende, at institutterne reber sejlene i en økonomisk situation med nedgangskonjunkturer og finansiell krise.

Udformningen af den danske udlånsundersøgelse er nærmere beskrevet i boks 1.

De danske penge- og realkreditinstitutter angav, at de i 4. kvartal 2008 havde strammet kreditpolitikken ved udlån til erhverv markant, jf. figur 2. På trods af forskelle i opgørelsesmetoder genfindes tendensen med stramninger i udlånspolitikken i de udenlandske udlånsundersøgelser, hvor der også blev strammet i 4. kvartal 2008, især for udlån til erhverv.

I fortolkningen af undersøgelsens resultater er det vigtigt at have i mente, at resultaterne ikke viser ændringer i absolutte niveauer, men alene afspejler ændringerne fra kvartal til kvartal. Som vist i figur 2 kan institutternes stramninger i kreditpolitikken især tilskrives ændret risikobedømmelse, dvs. negative forventninger til den generelle udvikling i økonomien samt en reduktion i deres risikoappetit. Særligt de mellemstore pengeinstitutter i Finanstilsynets gruppe 2 angav, at adgangen og betingelserne for finansiering ledte til stramninger. Institutterne har

Spørgsmål. Undersøgelsen foretages ved brug af spørgeskemaer, som hvert kvartal besvares af kreditchefen i hvert af de deltagende institutter. Der er to stort set identiske spørgeskemaer, ét som dækker udlån til erhvervsvirksomheder, og ét som dækker udlån til private. Første del af spørgeskemaerne omhandler ændringer i institutternes kreditpolitik. Der ses på, hvilke faktorer der har bidraget til institutternes ændringer i kreditpolitikken, samt hvordan institutterne via deres lånebetingelser og –vilkår har gennemført ændringerne. Anden del af spørgeskemaerne omhandler ændringer i efterspørgslen efter lån fra henholdsvis eksisterende og nye kunder. Formålet er at belyse, hvorvidt ændringer i det samlede udlån er udbuds- eller efterspørgselsbestemte. Sidste del af spørgeskemaerne ser på ændringer i nedskrivninger og tab på udestående lån. Fra tid til anden kan undersøgelsen suppleres med temaspørgsmål, som behandler aktuelle emner.

For hvert spørgsmål er der fem besvarelsesmuligheder "strammet/steget en del", "strammet/steget lidt", "uændret", "lempet/faldet lidt" og "lempet/faldet en del". Besvarelsen foretages både for udviklingen i indeværende kvartal, samt for forventningerne til det kommende kvartal. Besvarelser skal altid foretages ud fra en vurdering af ændringerne fra ét kvartal til det næste og ikke ud fra et langsigtet niveau. Dette gøres for at holde undersøgelsen konsistent og sammenlignelig med de eksisterende udlånsundersøgelser, og fordi det er svært og individuelt for kreditcheferne at vurdere, hvad en langsigtlig vægt er.

Populationen er valgt, så den afspejler det danske kreditmarked, der er kendetegnet ved en heterogen bankstruktur, og en realkreditsektor, som står for en betydelig andel af det samlede udlån. Populationen består af pengeinstitutterne i Finanstilsynets gruppe 1 og 2, dvs. de 16 største danske pengeinstitutter, samt de fem største realkreditinstitutter.¹ Denne population dækker 74 pct. af udlånet til private og 84 pct. af udlånet til erhverv. Dækningen er høj sammenlignet med de udenlandske undersøgelser.

Beregning af data.² For at sammenfatte undersøgelsens resultater, kvantificeres institutternes svar i netttotal ved at tildele hver af de fem svarmuligheder en værdi, fx "strammet en del" = -100, "strammet lidt" = -50, "uændret" = 0, "lempet lidt" = +50 og "lempet en del" = +100. Nettotallet fås ved at vægte værdien af institutternes svar med deres andel af det samlede udlån:

$$\text{Nettotal} = \sum s_i \cdot v_i$$

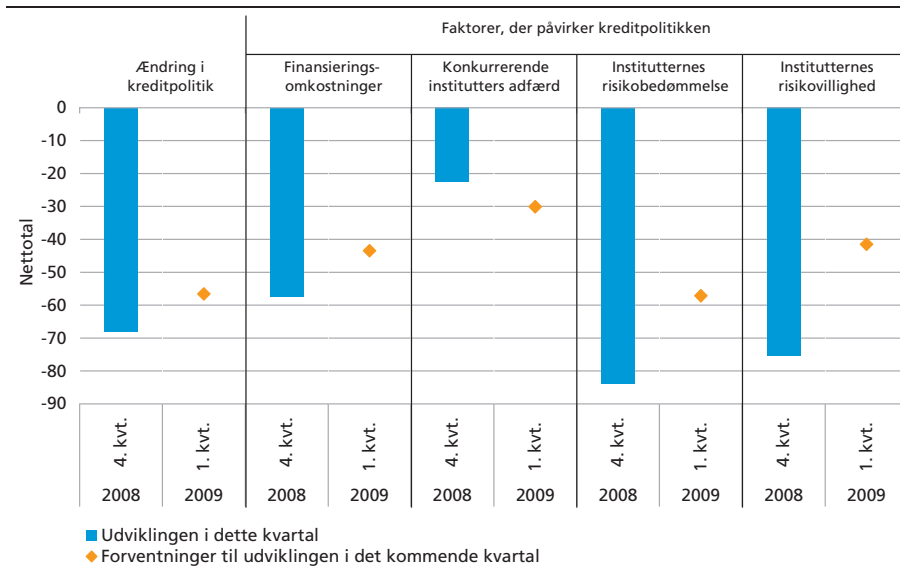
s_i er værdien af institut i 's svar og v_i er institut i 's vægt. Skalaen for nettotallet går fra -100 til +100. Et negativt netttotal svarer til, at institutterne samlet set har strammet kreditpolitikken, således at det som kunde er blevet sværere at opnå lån, mens et positivt netttotal betyder, at institutterne samlet set har lempet kreditpolitikken. Fx vil nettotallet være -(+)100, hvis alle institutter svarer, at kreditpolitikken er "strammet (lempet) en del".

¹ Finanstilsynets gruppe 1 for regnskabsåret 2008 består af: Danske Bank, Nordea Bank Danmark, Jyske Bank, Sydbank og FIH Erhvervsbank. Gruppe 2 består af: Nykredit Bank, Spar Nord Bank, Forstædernes Bank, Amagerbanken, Fionia Bank, Arbejdernes Landsbank, Alm. Brand Bank, Sparbank, Vestjysk Bank, Ringkjøbing Landbo-bank og Sammenslutningen Danske Andelskasser. De fem største realkreditinstitutter er: Nykredit Realkredit, Realkredit Danmark, Nordea Kredit, BRFKredit og DLR Kredit.

² Beregning af data i den danske udlånsundersøgelse følger Bank of Englands metode, da den nuancerer det samlede resultat ved at anvende alle fem svarmuligheder og er let at forstå og tolke. Alternativt findes ECBs metode, hvor der beregnes nettostramninger, dvs. andelen af institutter, der har strammet kreditpolitikken fratrukket andelen af institutter, der har lempet kreditpolitikken. Ved ECBs metode skelnes der ikke imellem, om institutterne svarer "en del" eller "lidt".

ÆNDRING I KREDITPOLITIKKEN FOR ERHVERVSUDLÅN

Figur 2

primært strammet kreditpolitikken gennem rentestigninger og skærpede krav til sikkerhedsstillelse. Det var i 4. kvartal 2008 institutternes forventning, at de negative udsigter ville fortsætte.

LITTERATUR

Berg, Jesper, Adrian A. Rixtal, Annalisa Ferrando, Gabe de Bondt og Silvia Scopel (2005), The Bank Lending Survey for the Euro Area, ECB, *Occasional Paper Series*, nr. 23, februar.

Lown, Clara S. og Donald Morgan (2002), Credit Effects in the Monetary Mechanism, Federal Reserve Bank of New York, *Economic Policy Review*, maj.

Lown, Clara og Donald Morgan (2006), The Credit Cycle and the Business Cycle: New Findings Using the Loan Officer Opinion Survey, *Journal of Money, Credit and Banking*, vol. 38, nr. 6, september.

Bank of England's Credit Condition Survey

<http://www.bankofengland.co.uk/publications/other/monetary/creditconditions.htm>

Bank of Japan's Senior Loan Officer Opinion Survey on Bank Lending Practices at Large Japanese Banks

http://www.boj.or.jp/en/type/stat/boj_stat/loos/index.htm

Norges Banks Utlånsundersøkelse

http://www.norges-bank.no/templates/reportroot____68544.aspx

The European Central Bank's Bank Lending Survey

<http://www.ecb.int/stats/money/lend/html/index.en.html>

The Federal Reserve Bank's Senior Loan Officer Opinion Survey

<http://www.federalreserve.gov/boarddocs/SnLoanSurvey/>